

Praten over veiligheid in begrijpelijke taal

Om tot een goede inschatting te komen van de risico's die een kind loopt op mishandeling is het nodig om naast jouw professionele oordeel ook de zienswijze, ervaring en kennis van de ouders, het kind en het netwerk te betrekken. Je wil niet alleen weten welke zorgen er zijn, maar ook weten in welke opzichten nu al veiligheid bestaat. In het figuur hieronder worden die vier aspecten zichtbaar gemaakt. Door gebruik te maken van jouw eigen deskundigheid rondom zorgen en krachten én door dit in kaart te brengen met het gezin zelf, levert het meest scherpe zicht op de risico's en veiligheid!

Figuur 1 © Turnell (2008)

In dit stuk vind je:

- Uitleg over de Veiligheidslijst voor ouders en kinderen. Ter inspiratie voor jou om uit te kunnen leggen waarom je deze onderwerpen met het gezin wilt bespreken.
- Daarna de kaartjes. De volgorde waarin jij ze gebruikt ligt niet vast, je kunt ze in de volgorde gebruiken die jou schikt. Je kunt ervoor kiezen om kaartjes toe te voegen en kaartjes weg te laten. Om ze te gebruiken print je de A4'tjes uit in kleur en knip je ze in tweeën.
- Tot slot een aantal Q&A's over hoe je de kaartjes kunt gebruiken. Welke kaartjes bespreek je wel en niet? Hoe voer je het gesprek? Hoe gebruik je oplossingsgerichte gesprekstechnieken bij het praten over risico's en veiligheid?

Dit is een tweede versie, gemaakt door Marcia Lever en Odiel de Vletter, in samenwerking met jeugdzorgwerkers en gedragswetenschappers.

Uitleg voor ouders en kinderen: ter inspiratie!

Waarom willen we over veiligheid praten?

Jij wil graag dat het goed gaat met je kind en dat het kind veilig bij jou kan opgroeien. In ieder gezin zijn dingen te noemen die hartstikke goed gaan en er zijn ook altijd dingen die minder goed gaan. Soms zijn de zorgen klein, soms zijn ze groot. Ik heb een lijst bij me waar we samen eens naar kunnen kijken en jij mij kunt vertellen welke dingen jij ziet die goed gaan en waar jij zorgen over hebt. We kunnen ook bespreken wat anderen vinden en ik zal ook eerlijk zijn over de dingen die ik goed vind gaan en waar ik zorgen over heb.

Eerst mag je een cijfer geven of een smiley aanwijzen. Er is geen goed of fout, het gaat erom dat we opschrijven hoe jij het ziet. Ik hoor dan van jou waarom je die smiley hebt gekozen en ik ben ook benieuwd welke smiley je het liefste zou willen aanwijzen. We kunnen dan samen kijken wat er nodig is om over een tijdje die smiley te kunnen kiezen. Misschien heb jij andere ideeën dan ik of dan school. Daar kunnen we het samen over hebben. Uiteindelijk willen we dat iedereen de situatie in jouw gezin 'goed genoeg' vindt. Een ouder kan bijvoorbeeld zeggen "mijn kind groeit heel goed, terwijl het consultatiebureau zegt dat het kind helemaal niet goed groeit. We gaan dan samen vragen waarom het consultatiebureau dat zegt en we gaan vragen wat zij willen zien om ook een groene smiley aan te wijzen. Zullen we 'm er eens bij pakken?

Wat is kindermishandeling?

- Als een kind geslagen of geschopt wordt. Of als een kind op een andere manier pijn wordt gedaan aan het lichaam.
- Als er niet goed voor een kind gezorgd wordt en het niet goed of genoeg te eten krijgt, geen goede en schone kleren heeft en niet lekker ruikt.
- Als het kind seksueel wordt misbruikt of seksuele dingen moet doen die het niet wil of die door de wet verboden worden.
- Als een kind steeds opnieuw wordt uitgescholden of voor gek gezet, afgewezen of op andere manieren geestelijk wordt pijn gedaan.

Waar gaan de kaartjes over?

We kijken samen naar:

1. Wat de vader of moeder vroeger zelf hebben meegemaakt en hoe ze hieruit gekomen zijn; of ze zich sterk voelen of problemen hebben.
2. Hoe de vader of moeder met elkaar en met het kind omgaan.
3. Het kind en of het kind van zichzelf heel sterk is of extra risico loopt.
4. De kracht van het gezin, of ze veel aankunnen of dat ze veel nare dingen hebben meegemaakt.

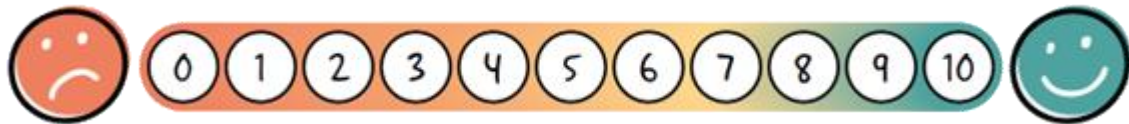
Hoe gaan we erover praten?

We kunnen de kaartjes erbij pakken en dan ben ik benieuwd naar jouw mening. Ik ben ook benieuwd wat jij denkt dat de gezinsvoogd erover zegt, of de raad, of de wet, juf, de buurvrouw, oma of de vader van de kinderen.

Aan het eind kunnen we dan samen het overzicht bekijken.

Er zijn speciale zorgen over het kind, het kind is extra kwetsbaar:

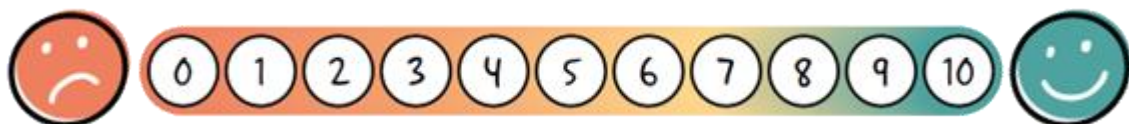
- leeftijd van het kind is 6 jaar of jonger
- het kind is te vroeg geboren of andere problemen tijdens zwangerschap/geboorte
- het was niet de bedoeling dat dit kindje er zou komen
- het kind laat heel druk gedrag zien
- het kind heeft een lichamelijke of verstandelijke beperking
- het kind heeft ernstige gedragsproblemen

0 = Er zijn grote speciale zorgen om mijn kind

10 = Mijn kind heeft geen speciale zorgen

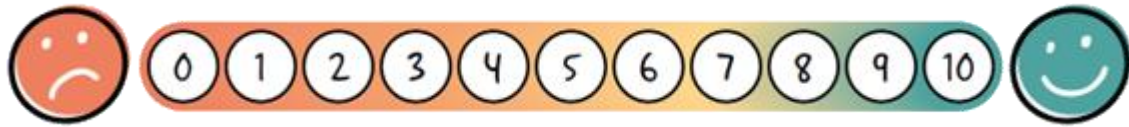
Het gezin heeft veel stress meegemaakt in het afgelopen jaar. Bijvoorbeeld iemand in het gezin was vaak ziek of is ernstig ziek, iemand is overleden, er was een scheiding of een verhuizing. Of het was erg druk in het gezin (meer dan 3 kinderen).

0 = We hebben veel stress meegemaakt

10 = We hebben het heel goed gehad

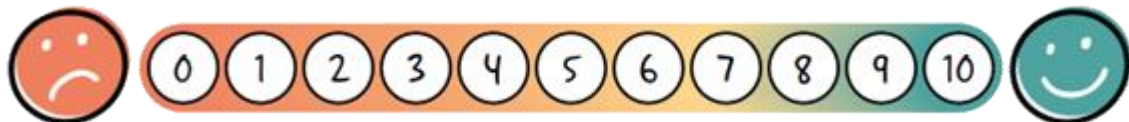
Er waren in het afgelopen jaar geldproblemen in het gezin.

0 = We hebben zo weinig geld en veel zorgen
daarover

10 = Er is altijd genoeg geld

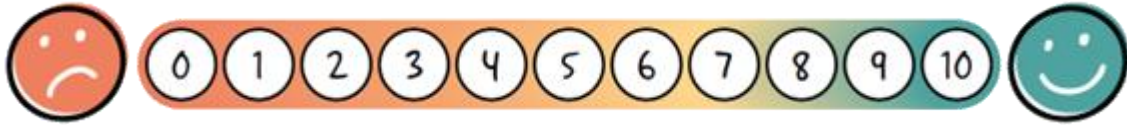
Het gezin was in het afgelopen jaar erg alleen. Er was bijna niemand die het gezin heeft
gesteund.

0 = We hebben niemand

10 = We kunnen altijd bij anderen terecht

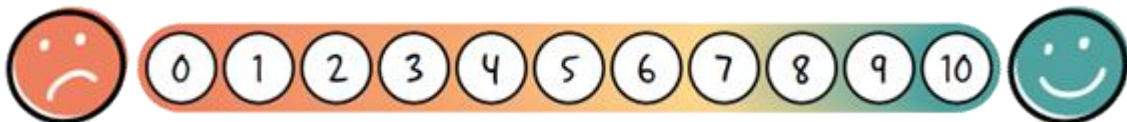
De vader of moeder hebben erge ruzie met elkaar waar geweld bij wordt gebruikt. Of er zijn bedreigingen geuit. Of dat is vroeger gebeurd.

0 = Er was of is veel ruzie of geweld

10 = We hebben en hadden altijd respect voor elkaar

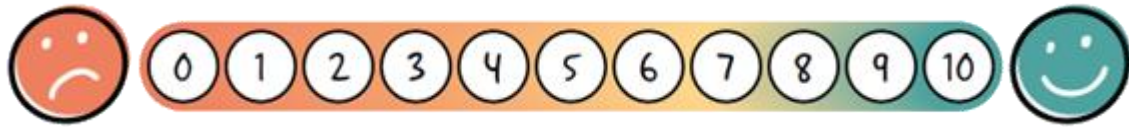
Het gezin vindt het moeilijk om zich aan te passen aan de Nederlandse cultuur of ouders hebben ideeën over de opvoeding die niet passen binnen de Nederlandse wet.

0 = Dat vinden wij moeilijk

10 = Wij kunnen ons goed aanpassen

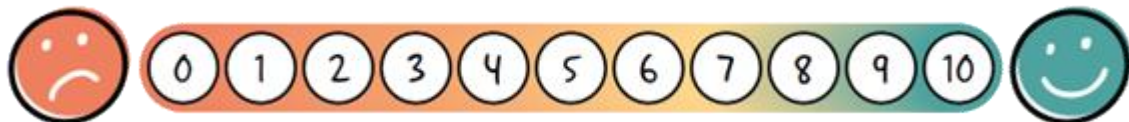
De vader of moeder slaat het kind, of is heel streng, of de ouder wordt woest op het kind, of dreigt met erge dingen als ze willen dat het kind luistert.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Wij slaan en dreigen nooit en we zijn niet streng

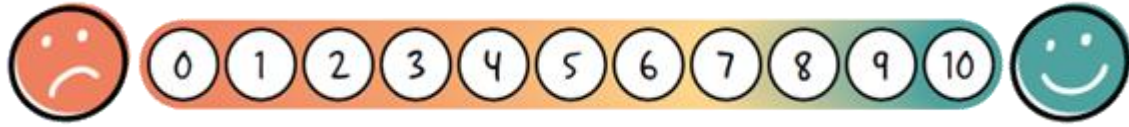
De vader of moeder weten niet hoe je een kind goed kan opvoeden en ze vinden het moeilijk om te bepalen wat ze kunnen verwachten van het kind op zijn/ haar leeftijd.

0 = Dit vinden wij heel moeilijk

10 = Dit lukt ons erg goed

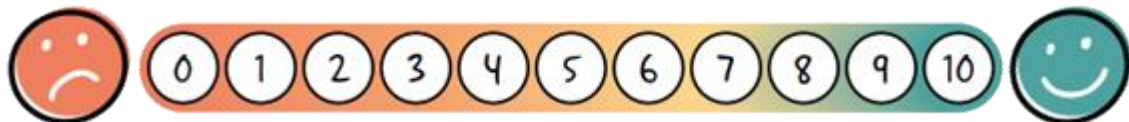
De vader of moeder vindt het kind lastig of stom. De vader of moeder denkt dat het kind zich expres vervelend gedraagt om te pesten (zoals expres in de broek plassen of expres 's nachts huilen).

0 = Wij vinden ons kind lastig en stom

10 = Wij zijn blij met ons kind

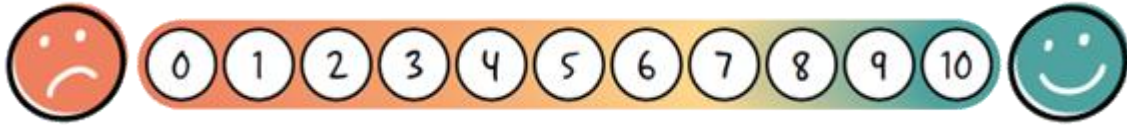
De vader of moeder is het ene moment heel lief en het andere moment heel onaardig tegen het kind. Er is veel ruzie of er is weinig contact. Het is niet gezellig. Er wordt niet geknuffeld. Er worden geen grapjes gemaakt. Er worden geen complimentjes gegeven.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Wij zijn altijd lief en gezellig met ons kind

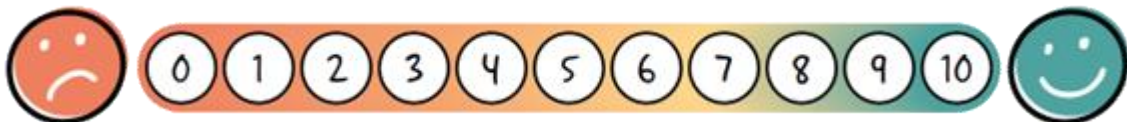
De vader of moeder heeft eerder niet goed voor een kind gezorgd.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Wij hebben altijd goed voor kind(eren)
gezorgd

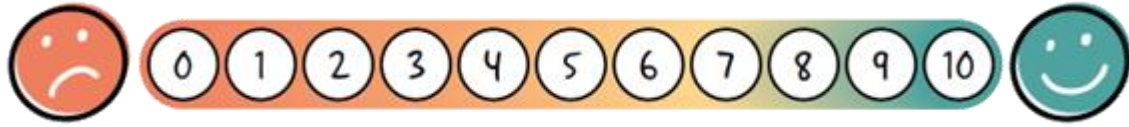
De vader of moeder heeft zelf kindermishandeling meegemaakt.

0 = Dat hebben wij meegemaakt

10 = Wij hebben een fijne jeugd gehad

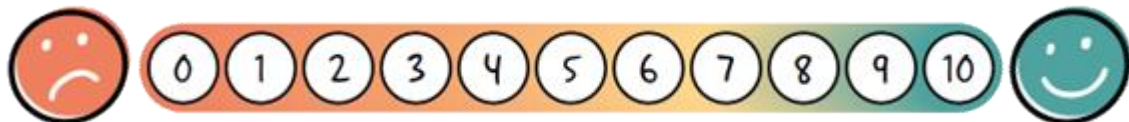
Er is volgens de psychiater of dokter iets ernstigs aan de hand met de vader of moeder. Bijvoorbeeld heel somber of depressief zijn, heel erg in de war zijn, heel moeilijk kunnen leren of iets anders.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Dat is niet bij ons aan de hand

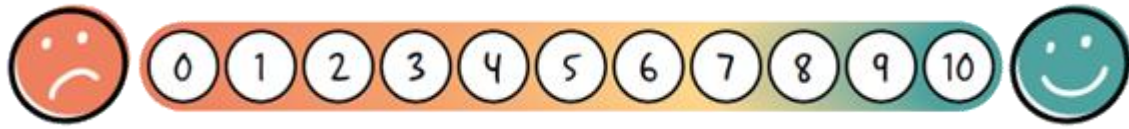
De vader of moeder heeft wel eens geprobeerd om zelfmoord te plegen of daaraan gedacht. Of om iemand anders te vermoorden. Of de vader of moeder heeft daar wel eens serieus over nagedacht.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Nooit aan gedacht en nooit geprobeerd

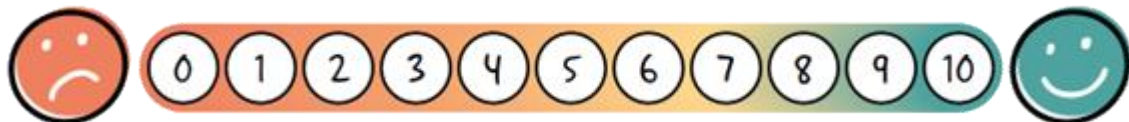
De vader of moeder drinken alcohol of zijn verslaafd aan alcohol of softdrugs of pillen. Of dit was vroeger zo.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Wij drinken niet, we zijn niet verslaafd (geweest)

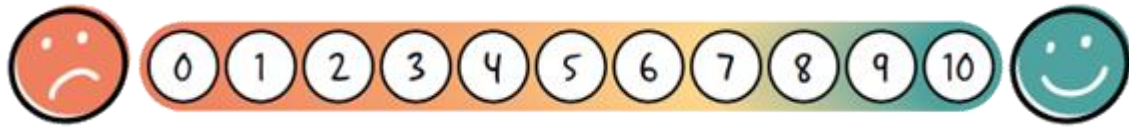
De vader of moeder heeft het lastig met zichzelf; voelt zich vaak boos op de wereld, snel ruzie, verandert vaak van mening, kan opeens grote beslissingen nemen en daarmee in de problemen komen.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Zo zijn wij niet

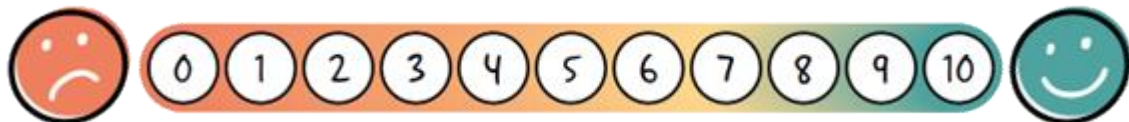
De vader of moeder vindt dat er niets aan de hand is met het kind terwijl anderen zich juist hele grote zorgen maken over het kind.

0 = Dat is bij ons aan de hand

10 = Iedereen is het met elkaar eens

De vader of moeder wil geen hulp en wil ook niet meewerken aan hulp.

0 = Wij willen geen hulp en willen niet meewerken

10 = We willen graag hulp

Vragen en antwoorden over het gebruik van de kaartjes

Hoe vul ik de kaartjes in?

Je kunt op de kaartjes de scores van ouders en/of andere betrokkenen (jijzelf, andere hulpverlener, oma) kwijt. Daaronder kun je samen met het gezin een toelichting geven. Let erop dat dit feitelijk en concreet beschreven is. Dat voorkomt discussie en geeft helderheid over hoe ouder(s) en jij en anderen de dingen zien. Weer nieuwsgierig en vraag uit! Misschien kunnen ouders veel positieve feiten noemen over een situatie waar jij veel zorgen over hebt.

Wat is bekend over het gebruik van hulpmiddelen?

We weten uit onderzoek dat het gebruik van visuele hulpmiddelen de communicatie met ouders en kinderen met een beperking kan ondersteunen. Want:

- Veel mensen met een beperking hebben een minder goed werkgeheugen en zijn beperkt in hun taalbegrip en (verbale) informatieverwerking. Zij hebben baat bij vereenvoudiging van taalgebruik en visuele ondersteuning.
- Veel mensen met een LVB hebben moeite met abstract denken en hebben er baat bij als begrippen concreet gemaakt worden.
- Veel mensen met een LVB hebben moeite met het structureren van informatie en het onderscheiden van hoofd- en bijzaken, en hebben er baat bij wanneer informatie vereenvoudigd wordt en voor hen wordt gestructureerd, gedoseerd en geordend.

Voor veel werkers is het gebruik van hulpmiddelen een stap. Vaak een grotere stap dan voor cliënten met een beperking zelf. Keer op keer blijkt dat cliënten geen moeite hebben met picto's, kaartjes of andere hulpmiddelen. En keer op keer blijkt dat zij daardoor actiever aan gesprekken kunnen deelnemen, een gelijkwaardiger gesprekspartner kunnen zijn en zich gehoord en erkend voelen. Het gebruik van hulpmiddelen draagt dan bij aan een betere werkrelatie. Een goede werkrelatie vergroot de kans op veiligheid van kinderen. Met het gebruik van hulpmiddelen vergroot jij de kwaliteit van jouw werk.

Het zijn zoveel onderwerpen, hoe krijg ik die allemaal besproken?

Je kiest de kaartjes die jij gaat gebruiken bewust. Je hoeft dus niet alle kaartjes te gebruiken. Kies zelf kaartjes uit waar je graag over in gesprek wil of moet, afhankelijk van de aanmeldingsvragen. Sommige kaartjes zullen meer prioriteit hebben dan andere kaartjes. Sommige zijn niet nodig of niet van toepassing en kun je weglaten.

Welke volgorde kies ik?

Het is raadzaam om te beginnen met een of enkele kaartjes die positief zijn, waarvan jij voorziet dat je ouders ermee kunt complimenteren, dat bespreking ervan hen in hun kracht zet. Door positief te beginnen creëer je draagvlak om later moeilijkere onderwerpen aan te snijden. Ook kun je de keuze aan de ouders laten om de volgorde te bepalen en hen te vragen met welke kaartjes zij willen beginnen.

Met welk doel bespreek ik de kaartjes?

De kaartjes zijn gebaseerd op een veiligheidslijst welke in principe ontworpen is als checklist om jeugdzorgwerkers te helpen bij het vormen van een professioneel oordeel over de veiligheid van het kind. Naarmate je dat meer in dialoog met het gezin doet zal je oordeel scherper en degelijker zijn (zie figuur op blz 1). De kaartjes gebruik je dus primair om de visie en ervaringen van de gezinsleden boven tafel te krijgen en daarmee jouw oordeel aan te scherpen. Maar het voeren van de dialoog over risico's en veiligheid doe je daarnaast ook om actief aan het vergroten van veiligheid te werken. Het gesprek is dus meteen ook de interventie, doordat je samen gaat kijken wat er nodig is om de situatie te verbeteren en hoe het gezin dat voor elkaar kan krijgen. Hoe beter het gesprek, hoe scherper jouw analyse zal zijn en hoe meer kansen je benut om de veiligheid van het kind te vergroten.

Hoe gebruik ik de kaartjes? Een voorbeeld...

De mogelijkheden van het gebruik van de kaartjes zijn legio. Alle oplossingsgerichte gesprekstechnieken kun je inzetten in het werken met de kaartjes. We doen wat suggesties aan de hand van een voorbeeld. Stel, jij hebt gelezen dat een eerder kind in het gezin wegens verwaarlozing uit huis is geplaatst, waardoor er bij de geboorte van het tweede kindje meteen zorgen zijn. Jij selecteert het kaartje *"De vader of moeder heeft eerder niet goed voor een kind gezorgd. (O1)"* om met vader en moeder te bespreken. Je kunt het kaartje nu op verschillende manieren bespreken, we geven je hieronder een aantal suggesties:

Doel	Voorbeeldvragen	Toelichting
Perspectief van ouders verkennen	Welk cijfer geeft u? Wat maakt dat u dat cijfer geeft?	Het maakt een groot verschil of ouders de zorg van de Raad delen of niet. Een ouder die kan erkennen dat hij of zij eerder (in sommige opzichten) niet goed voor een kind zorgde zal mogelijk beter in staat zijn om ander gedrag te gaan vertonen.
Uitzonderingen (krachten) verkennen	Welke dingen lukten eerder wél in de verzorging van uw eerste kindje? Hoe lukte dat? Wat was er toen anders? (uitzonderingsvragen).	Doorvragen op positieve momenten geeft zicht op die dingen die goed gaan en dus op krachten die benut kunnen worden. Belangrijk is dat je doorvraagt op de details.
Perspectief van anderen met ouders verkennen	Welk cijfer denk u dat de Raad zou geven? Stel dat uw kind een cijfer zou kunnen geven, welk cijfer zou dat zijn?	Doorvragen op het perspectief van anderen biedt je een ingang om over problemen te praten, ook als ouders ze ontkennen.
Eigen zorgen op tafel leggen	Welk cijfer denkt u dat ik zou geven? Waarom? Ik zou een .. geven, waarom denkt u dat ik dat cijfer geef? Wat denkt u dat zou maken dat ik een punt hoger zou scoren?	Het bespreken van de kaartjes geeft je de mogelijkheid om jouw oordeel rondom een thema naast dat van de ouders zelf en eventuele anderen te leggen. Je maakt duidelijk waar je staat. Je laat ook zien dat jouw

		oordeel telt voor dit moment, en dat je bereid bent om je oordeel te herzien als ouders en kinderen jou daar aanleiding toe geven.
Visie van ouders op hun gewenste toekomst verkrijgen	Stel u zich voor: op een dag wordt u wakker en er is een wonder gebeurd. Voor de baby is deze zorg er helemaal niet meer: niet bij de Raad, niet bij mij, niet bij uzelf. Iedereen zou zeker weten dat u goed voor de baby zou kunnen zorgen. Waaraan merkt u als eerste dat dit wonder is gebeurd? En waaraan nog meer? Wat valt er dan op? Hoe voelt het dan voor u? En voor de baby? Wat doet u dan anders? Wat merken we aan de baby? Wat denkt u dan anders? Welke situaties leken al een beetje op dit wonder? Wat deed u toen? Hoe lukte dat? Wat hielp u in die situatie?	De wondervraag stel je om met ouders te verkennen hoe de situatie eruit ziet als het probleem er niet meer is. Vanuit het uitgangspunt dat alles wat aandacht krijgt, groeit. Deze vragen stel je om krachten te achterhalen en om motivatie en hoop te bevorderen.